

Kamola ABIDOVA,
O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi huzuridagi
Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot instituti
"Tahririy-noshirlik bo'limi" bosh mutaxassisi

NOMODDIY MADANIY MEROS TUSHUNCHASI VA UNING SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada nomoddiy madaniy meros tushunchasi, uning nazariy va milliy yondashuvlari xususida so'z boradi. Nomoddiy madaniy meros durdonalarini aniqlash va asrab-avaylashning innovatsion usullari yoritiladi hamda sohada amalga oshirilayotgan ishlar tahlil qilinadi. Xususan, Madaniyat vazirligi huzuridagi "Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot instituti"ning bu boradagi jadal qadamlari soha rivoji uchun mustahkam poydevor bo'ladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-tadqiqot, nomoddiy madaniy meros, milliy yondashuvlar, nazariy asoslar, madaniyat, qadriyat.

Аннотация. В данной статье рассматривается понятие нематериального культурного наследия, его теоретические и национальные подходы. Также будут освещены инновационные методы выявления и сохранения объектов нематериального культурного наследия, проанализирована работа, проводимая в этой области. В частности, ускоренные действия Научно-исследовательского института культурологии и нематериального культурного наследия при Министерстве культуры обеспечат прочную основу для развития этой области.

Ключевые слова: исследования, нематериальное культурное наследие, национальные подходы, теоретические основы, культура и ценности.

Abstract. This article examines the concept of intangible cultural heritage, its theoretical and national approaches. Innovative methods for identifying and preserving intangible cultural heritage will be highlighted, and work in this area will be analyzed. In particular, the accelerated efforts of the Research Institute for Cultural Studies and Intangible Cultural Heritage under the Ministry of Culture will provide a solid foundation for the development of this field.

Keywords: research, intangible cultural heritage, national approaches, theoretical foundations, culture and values.

*"Nomoddiy madaniy meros – bu xalqimizning qalbida saqlanayotgan bebaho xazina. Har bir urf-odat, an'ana va xalq ijodini asrab-avaylash, avlodlarga yetkazish – bizning eng oliy burchimizdir"*¹.

Sh. M. Mirziyoyev

XXI asrda globalizatsiya jarayonlari jadallashib borar ekan, har bir xalq o'zining milliy madaniyati, urf-odat va qadriyatlarini asrashga alohida e'tibor

qaratmoqda. Xususan, nomoddiy madaniy meros insoniyatning ma'naviy hayotida beqiyos o'rin tutadi. Bu meros xalqning tarixiy xotirasi, milliy o'zligining asosi, avlodlararo ruhiy bog'liqlik vositasidir.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng, madaniy meros, xususan, nomoddiy madaniy qadriyatlarni asrash, tiklash va rivojlantirish borasida qator muhim islohotlarni amalga oshirdi. So'nggi yillarda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev rahbarligida bu boradagi davlat siyosati yangi bosqichga ko'tarildi. Xalq

¹ Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 12-martdagi Xiva shahridagi Ichon qal'a majmuasiga tashrifi chog'ida aytilgan nutqidan

ijodi, an'anaviy san'at, urf-odatlar, udumlar va boshqa nomoddiy madaniy meros elementlarini muhofaza qilish milliy taraqqiyot siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi.

Nomoddiy madaniy meros — bu jamiyat a'zolari tomonidan avloddan-avlodga o'tkazilib kelinayotgan, ularning madaniy o'ziga xosligini belgilovchi va ijtimoiy-madaniy hayotda muhim rol o'ynovchi an'anaviy bilimlar, ko'nikmalar, urf-odatlar, marosimlar, bayramlar, san'at shakllari hamda xalq og'zaki ijodi kabi nomoddiy qadriyatlar yig'indisidir.

2003-yilda qabul qilingan "Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi Konvensiya"da nomoddiy madaniy meros quyidagilarni o'z ichiga oladi:

✓ Og'zaki an'ana va ifoda vositalari – ertaklar, maqollar, afsona, dostonlar, xalq qo'shiqlari.

✓ Ijro san'ati – musiqa, raqs, teatr, maqom, ashula.

✓ Ijtimoiy urf-odatlar, marosimlar, bayramlar – to'yalar, azalar, xalq bayramlari.

✓ Tabiat va olam haqidagi bilimlar va tajriba – xalq tabobati, yil fasllarini belgilash, ommaviy obodchilik amaliyotlari.

✓ An'anaviy hunarmandchilik ko'nikmalari – kulolchilik, gilamdo'zlik, zargarlik, yog'och o'ymakorligi va boshqalar [1].

UNESCO tomonidan tan olingan nomoddiy madaniy meros insoniyatning umumiy boyligi hisoblanadi va uni asrab-avaylash, rivojlantirish har bir xalqning muhim vazifasidir.

Nomoddiy madaniy merosning shakllanish bosqichlari:

1-bosqich: *Ibtidoiy jamiyat davri.*

– Og'zaki ijod, miflar, ertaklar va diniy marosimlar shakllanadi.

– Totemizim, animizm va shamanizm kabi e'tiqodlar asosida marosimlar paydo bo'ladi.

2-bosqich: *Qadimgi sivilizatsiyalar davri.*

– Urf-odatlar tizimlashadi.

– Meros og'zaki tarzda avloddan avlodga o'tadi.

3-bosqich: *O'rta asrlar.*

– Diniy bayramlar, xalq urf-odatlari keng tarqaladi.

– Og'zaki ijod (dostonlar, maqollar) yuksak rivoj topadi.

4-bosqich: *Yangi davr (XVIII–XIX asrlar).*

– Milliy o'zlik kuchayadi, madaniyat yozuvga olinadi.

– Madaniy merosni tizimli to'plash harakatlari boshlanadi.

5-bosqich: *Zamonaviy davr (XX–XXI asrlar).*

– UNESCO va boshqa xalqaro tashkilotlar

nomoddiy merosni himoya qiladi.

– Madaniy meros raqamlashtiriladi, saqlanadi va targ'ib qilinadi [4].

Tarixan har bir xalq yoki millat o'zining ming yillik an'ana, urf-odat, marosimlari bilan boshqa millatlardan ma'naviy jihatdan ajralib turgan. Albatta bunga yana bir qator inson ma'naviyati bilan bog'liq tushunchalarni keltirib davom ettirish mumkin. Ammo oddiy xalq ishonadigan va ishonib bajaradigan shunday ma'naviy diniy tadbirlar va marosimlar borki, buni boshqa xalqlarda aynan kuzatish qiyin. Shu jihatdan har bir xalqning o'zligini namoyon etib turadigan bunday meroslar qadimdan xalq og'zaki ijodi na'munalari, folklor tarkibida bo'lgan. Har bir xalqda kuzatiluvchi takrorlanmas bu meros madaniyatlararo turli-tumanlikni ko'rsatib, ularni bir-biridan kamsitmagan holda ajratib kelgan. Dunyo suratining tezlashuvi barcha sohalarda moddiy va ma'naviy sohada ham qator o'zgarishlarga olib keldi. Natijada rivojlangan jamiyatlar barcha sohalarda o'z imkoniyatlarini namoyon eta boshladi.

Mustaqillik sharofati bilan nomoddiy madaniy merosimiz ham qayta tiklandi. Mazkur atama keyingi yillarda paydo bo'lgan bo'lsa-da, biroq uning mohiyatida, tub ildizlarida xalqimizning og'zaki ijod namunasi sifatida qarab kelinayotgan qadimiy folklor hamda milliy hunarmandchilikka oid bilim va ko'nikmalar, odat, marosim, bayramlar, shuningdek, ijro san'ati namunalarini yotadi. Bu tushuncha sohaga aylanib bugun dunyo bo'yicha e'tirof etilayotgani – globallashuv jarayoni bilan bog'liq. Dunyo miqyosida madaniyatlarning umumlashuvi – olomon madaniyati xavf solib turgan bir paytda har bir xalq urf-odatlari, marosim va udumlari haqida so'z yuritishi hozirgi kunda dolzarb masala bo'lib turibdi. Buni his qilgan xalqlar hozirda o'z milliy xususiyatlari va merosini saqlab qolish, uni muhofaza qilish va kelajak avlodga yetkazish borasida keng ko'lamli kurash olib bormoqda. Xususan, YUNESKO 1990-yillardayoq Insoniyat nomoddiy madaniy merosini muhofazaga olish taklifi bilan chiqdi. Mazkur tashkilot shu bugungacha moddiy merosni muhofaza qilish borasida Konvensiya va konsepsiyalar ishlab chiqqan bo'lib, nomoddiy meros bo'yicha ko'tarilgan taklif bu sohadagi ilk qadamlardan bo'ldi.

YUNESKO 2001-yilda nomoddiy madaniy meros ta'rifini kelishilgan holda ishlab chiqish maqsadida, a'zo davlatlar va nodavlat tashkilotlari o'rtasida so'rov o'tkazadi. Maxsus bir ta'rifga kelishilgach, 2003-yil 17-oktabr Parij shahrida Nomoddiy madaniy meros muhofozasi bo'yicha

Konvensiya qabul qilingan. Davlatimiz ham 2008-yili ushbu Konvensiyani ratifikatsiya qilib, unga a'zo bo'ldi. Shu munosabat bilan, nomoddiy madaniy meros masalasi davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Vazirlar Mahkamasining 2010-yil 7-oktyabrdagi 222-son qaroriga asosan, 2010–2020-yillarda nomoddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, asrash, targ'ib qilish va ulardan foydalanish Davlat dasturining qabul qilinishi o'ziga xos tarixiy voqea bo'ldi. Ushbu dasturni ijro etish maqsadida esa respublikamizning 38 tashkilot va muassasalari birlashtirildi. Xalq ijodiyoti va madaniy-ma'rifiy ishlar respublika ilmiy-metodika markaziga davlat va nodavlat tashkilotlarning nomoddiy madaniy meros masalalari bo'yicha faoliyatini muvofiqlashtiruvchi muassasa maqomi berildi.

Tarix, san'at, fan, estetika, etnologiya yoki antropologiya nuqtayi nazaridan har tomonlama beqiyos qimmatga ega bo'lgan madaniy meros obyektlari "Umumjahon madaniy va tabiiy merosini muhofaza qilish to'g'risidagi Konvensiya" hamda "Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi xalqaro Konvensiya"da belgilangan tartibda, tegishli Umumjahon madaniy merosi ro'yxatiga yoki Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprerentativ ro'yxatiga kiritish yo'li bilan jahon madaniy merosi obyektlari jumlasiga kiritilishi mumkin. Madaniy meros obyektlari tarixiy-madaniy ekspertizasining xulosasi asosida madaniy meros obyektlarini Umumjahon madaniy merosi ro'yxatiga yoki Insoniyat nomoddiy madaniy merosining Reprerentativ ro'yxatiga kiritish to'g'risidagi takliflar hamda Birlashgan Millatlar Tashkilotining ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkiloti (YUNESKO) huzuridagi Umumjahon merosi qo'mitasi va Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish bo'yicha hukumatlararo qo'mita talablariga muvofiq rasmiylashtirilgan hujjatlar yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan O'zbekiston Respublikasining YUNESKO ishlari bo'yicha Milliy komissiyasiga yuboriladi [5, 116-b].

Nomoddiy madaniy meros obyektlarini asrash chora-tadbirlari ilmiy va ilmiy-texnik tadqiqotlar, hujjatlashtirish, targ'ib qilish va rag'batlantirish ishlarini o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2010-yil 7-oktabrdagi 222-son qarori bilan "2010–2020-yillarda nomoddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, asrash, targ'ib qilish va ulardan foydalanish Davlat dasturi" tasdiqlangan. Unga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi Davlat dasturini amalga oshirish bo'yicha asosiy ijrochi sifatida belgilanib, unga:

- Davlat dasturi monitoringini yuritish;
- muntazam ravishda har bir yil yakunida amalga oshirilgan ishlar bo'yicha Vazirlar Mahkamasiga hisobotlarni taqdim etish;
- Respublika xalq ijodiyoti va madaniy-ma'rifiy ishlar ilmiy-metodik markazining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash;
- Nomoddiy madaniy meros obyektlarining ro'yxatiga kiritiladigan nomoddiy madaniy meros obyektlarini o'rganish va hujjatlashtirish ishlari, aksariyat hollarda, obyekt joylashgan joyda tashkil etiladi [2].

Bu ishga davlat organlari, ilmiy institut va muassasalar hamda nodavlat notijorat tashkilotlarining vakillari, nomoddiy madaniy merosni asrash va ulardan foydalanish yo'nalishida faoliyat yuritayotgan va tadqiqot ishlarini olib borayotgan alohida tadqiqotchilar va mutaxassislar mustaqil ekspertlar sifatida jalb etilishi mumkin. Bunda, Markaz belgilangan tartibda mustaqil ekspertlar bilan shartnomalar tuzadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-dekabr "Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish, ilmiy o'rganish va targ'ib qilishni rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-405-sonli qarori qabul qilindi.

Nomoddiy madaniy merosni saqlash va keyingi avlodlarga yetkazishni ta'minlash bo'yicha shunday tartib o'rnatilsinki, unga ko'ra 2024-yil 1-apreldan boshlab:

a) noyob va (yoki) yo'qolib ketish xavfi ostida bo'lgan nomoddiy madaniy meros namunalari bo'yicha: madaniyat vazirligi tomonidan birinchi bosqichda ushbu toifadagi nomoddiy madaniy meros namunalari saqlovchi 20 nafar shaxs aniqlanib, ularga nomoddiy madaniy meros namunalari asrab-avaylash, ommalashtirish va keyingi avlodga yetkazish borasidagi faoliyatida ko'maklashiladi hamda ularning bu boradagi faoliyatini baholash ko'rsatkichlari belgilab beriladi; ushbu ko'rsatkichlarni bajargan nomoddiy madaniy meros namunalari saqlovchi shaxslar Madaniyat vazirligining budjetdan tashqari jamg'armasi hisobidan har oyda 5 million so'm miqdorida rag'batlantirib boriladi;

b) alohida ahamiyatga ega bo'lgan nomoddiy madaniy meros namunalari bo'yicha: nomoddiy madaniy meros namunalari yozib olish va keng targ'ib qilish, jumladan Internet va ijtimoiy tarmoqlarda e'lon qilish uchun har yili 50 ta audiovizual asar yaratishga davlat buyurtmasi beriladi; audiovizual asar yaratish bo'yicha davlat buyurtmasi Madaniyat vazirligi tomonidan tuziladigan to'g'ridan-to'g'ri shartnoma asosida amalga oshiriladi [3].

Madaniyat vazirligi, Fanlar akademiyasi, "Hunarmand" uyushmasi va Madaniy meros agentligining nomoddiy madaniy meros namunalarini "tayyorlash, o'rgatish, tiklash, saqlash, ommalashtirish" yaxlit uzluksiz tizim asosida rivojlantirish bo'yicha taklifi ma'qullandi. Bunda, tajriba tariqasida Farg'ona viloyati hokimligi Madaniyat vazirligi va "Hunarmand" uyushmasi bilan birgalikda Rishton xalqaro kulolchilik markazi va Marg'ilon shahridagi Hunarmandchilik markazida tegishli quyidagilarni ta'minlaydi: atlas va adras mahsulotlari hamda kulolchilik buyumlari tayyorlanadi, ularni tayyorlash "ustoz-shogird" tamoyili asosida yoshlarga o'rgatiladi, ilmiy tadqiqotlar, ko'rgazma va namoyishlar tashkil qilinadi, ularning savdosi yo'lga qo'yiladi; doimiy ekspozitsiyalar yaratiladi, shuningdek, atlas va adras mahsulotlari hamda kulolchilik buyumlarining eng yaxshi namunalari "Milliy merosga mening hissam!" umumxalq aksiyasi doirasida davlat muzeylariga xarid qilib olinadi.

Qarorda quyidagilar tasdiqlandi:

Nomoddiy madaniy merosning alohida namunalarini ilmiy-amaliy asosda kompleks rivojlantirish bo'yicha o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yish rejas;

Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot instituti tashkil etilgani inobatga olinsin hamda uning asosiy vazifalari;

YUNESKOning xalqaro ro'yxatlariga taqdim etish uchun nomzodnoma hujjatlari tayyorlanadigan nomoddiy madaniy meros namunalari ro'yxati;

2024–2026-yillarda nomoddiy madaniy merosni ilmiy o'rganish bo'yicha mahalliy va xorijiy etnofolklor ekspeditsiyalarini tashkil etish rejas;

2024–2026-yillarda nomoddiy madaniy merosni ilmiy o'rganish va targ'ib qilish bo'yicha fundamental va maqsadli grantlar bo'yicha davlat buyurtmalari rejas; 2024–2026-yillarda nomoddiy madaniy meros namunalarini elektron hujjat shaklida rasmiylashtirish rejas;

2024–2026-yillarda Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot instituti faoliyatini rivojlantirishning asosiy maqsadli ko'rsatkichlari (indikatorlari);

2024-yilda nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish, ilmiy o'rganish va targ'ib qilishni yanada kengroq qo'llab-quvvatlash bo'yicha "yo'l xaritasi". 2024-yil 1-oktabrga qadar "Qadriyat" elektron platformasi va uning mobil ilovasini yaratsin hamda tegishli elektron xizmatlar va manbalar bilan integratsiya qilish ko'zda tutilgan.

"Qadriyat" elektron platformasida:

– *nomoddiy madaniy merosni, shu jumladan maqom va baxshichilik san'ati namunalarini o'zida saqlovchi va yetkazuvchilar to'g'risidagi ma'lumotlar hamda ularning ro'yxati;*

– *nomoddiy madaniy merosni, jumladan maqom va baxshichilik san'ati namunalarini elektron hujjatlashtirish, hisobini yuritish va ular haqidagi materiallar, matn, foto va boshqa audiovizual asarlar;*

– *sohaga oid xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy-amaliyanjumanlar, mahalliy va xorijiy etnofolklor ekspeditsiyalari materiallari, xalqaro ro'yxatlarga kiritilgan nomoddiy madaniy meros namunalari haqidagi batafsil ma'lumotlar joylashtiriladi hamda muntazam ravishda yangilab boriladi;*

– *"Qadriyat" elektron platformasini yaratish bilan bog'liq xarajatlar Ma'naviyat va ijodni qo'llab-quvvatlash maqsadli jamg'armasiga ajratilgan budjet mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi hamda elektron platformani doimiy ravishda modernizatsiya qilish, texnik qo'llab-quvvatlash va faoliyat yuritishi Institut tomonidan ta'minlanadi [3].*

Quyidagilar Madaniyatshunoslik va nomoddiy madaniy meros ilmiy-tadqiqot institutining asosiy vazifalari hisoblanadi:

– *madaniyat sohasiga oid normativ-huquqiy baza, institutsional tizim va madaniyat muassasalari faoliyatini ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilish hamda ularni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosa va takliflar tayyorlash;*

– *xalqimizning ma'naviy-axloqiy va madaniy darajasini yanada yuksaltirish, yurtdoshlarimizni milliy madaniyatimiz va jahon madaniyatining eng yaxshi namunalaridan keng bahramand etish, jamiyatning madaniy-estetik ehtiyojlarini ta'minlash bo'yicha ilmiy asoslangan chora-tadbirlar ishlab chiqish;*

– *madaniyat tashkilotlari, jumladan, madaniyat markazlari, teatrlar, sirk muassasalari, konsert tashkilotlari, madaniyat va istirohat bog'lari-ning faoliyatini, shuningdek, madaniy-ommaviy, konsert-tomosha, gastrol tadbirlari, xalq ijodiyoti, badiiy hunarmandchilik, amaliy san'at turlari hamda xalq o'yinlarini ilmiy o'rganish va ularni ilmiy-uslubiy jihatdan ta'minlash;*

– *madaniyat, san'at, badiiy ijod, madaniyatshunoslik hamda nomoddiy madaniy meros sohasida fundamental va amaliy ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish, etnofolklor ekspeditsiyalarini uyushtirish, sohada innovatsion texnologiyalarni keng qo'llash, shuningdek, respublika va xalqaro miqyosda ilmiy va amaliy grant loyihalarini amalga oshirish;*

– O'zbekiston Respublikasida nomoddiy madaniy meros muhofazasini tashkil etishning nazariy va ilmiy metodologik asoslarini yaratish;

– mamlakatimiz hududlaridagi nomoddiy madaniy meros elementlarining milliy ro'yxatini yuritish, hujjatlashtirish, muhofaza va nazorat qilish, bu yo'nalishda davriy hisobotlarning tayyorlanishi va doimiy ravishda yangilab, to'ldirib borilishini ta'minlash, ularning namunalari umume'tirof etilgan xalqaro ro'yxatlarga kiritish uchun tegishli hujjatlarni ishlab chiqish;

– aholi o'rtasida, ommaviy axborot vositalari, internet va ijtimoiy tarmoqlarda nomoddiy madaniy merosni keng targ'ib qilish, ommalashtirish hamda bu sohada ilmiy asoslangan uslublarni ishlab chiqish;

– ta'limning barcha turlari uchun nomoddiy madaniy meros sohasi bo'yicha ta'lim standartlari va fan dasturlari, darsliklar, o'quv qo'llanmalar, ilmiy-uslubiy tavsiyanomalar, shu jumladan, audio, video va elektron darsliklar, onlayn darslar hamda boshqa turdagi ilmiy-metodik materiallarni tayyorlash [3].

O'zbekistonda hozirgi kunga qadar YUNESKOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosi representativ ro'yxatiga O'zbekiston tavsiyanomalariga binoan quyidagi 14 ta obyekt kiritilgan: Shashmaqom (Tojikiston

bilan birgalikda, 2008); Boysun madaniy muhiti (2008); Navro'z (Ozarbayjon, Hindiston, Eron, Qirg'iziston, Pokiston va Turkiya bilan birga, 2009. Mazkur davlatlarga yana Tojikiston, Afg'oniston, Iroq, Qozog'iston, Turkmaniston ham qo'shilgan, yangilangan tarkibda – 2016); Katta ashula (2009); Askiya (2014); Palov madaniyati va an'analari (2016); Xorazm raqsi "Lazgi" (2019); Miniatyura san'ati (Ozarbayjon, Eron va Turkiya bilan birga, 2020); Baxshichilik san'ati (2021); Xo'ja Nasriddin haqidagi latifalarni takrorlash an'analari (2022); Ipakchilik va to'quv uchun an'anaviy ipak ishlab chiqarish (2022); "O'zbekistonda kulolchilik san'ati" (2023); "Bezak san'ati: naqqoshlik" (2023-yil Eron, Ozarbayjon, Tojikiston va Turkiya hamkorligida); "Iftor va uning ijtimoiy-madaniy an'analari" (2023-yil). Nomoddiy madaniy meros obyektlarini asrash, avaylash, targ'ib etish va kelajak avlodga bus-butun yetkazish barchamizning burchimizdir [6].

Xulosa qilib shuni aytishimiz lozimki, biz avlodlarni ajdodlarimiz bilan bog'lab turgan ko'p asrlik nomoddiy madaniy meros "ko'prigi"dan bus-butunligicha foydalanib, biz ham albatta kelajak avlodlarga yetkazishga o'z hissamizni qo'shishimiz lozim. Zero, ushbu "ko'prik" – bizning an'alarimiz, qadriyatlarimiz, tariximiz va o'zligimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. UNESCO. 2003-yilda qabul qilingan "Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi Konvensiya". Parij, 2003-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori. "2010 – 2020-yillarda nomoddiy madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish, asrash, targ'ib qilish va ulardan foydalanish Davlat dasturini tasdiqlash to'g'risida". 2010-yil 7-oktabr. 222-son.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. "Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish, ilmiy o'rganish va targ'ib qilishni rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida". 2023-yil 25-dekabr. PQ-405-son.
4. Yusupaliyeva D. Q. Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish, asrash va targ'ib etish masalalari. – Toshkent, 2024. – №4 (2).
5. Xolmo'minov M. O'zbekiston madaniyati va san'ati // O'zDSMI xabarlar jurnali. – Toshkent, 2024. №2 (29). – 116 b.
6. Axmedov J. Z. O'zbekistonda nomoddiy madaniy meros muhofazasi // FarDU ilmiy xabarlar. Volume 30, Issue 3, 2024.